

PAYLAŞIM EKONOMİSİ KONUSUNDA TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BETİMSSEL İÇERİK ANALİZİ

Mübeyyen TEPE KÜÇÜKOĞLU ¹

Öz

Paylaşım ekonomisi konusu özellikle son yıllarda üzerinde oldukça fazla durulan bir konudur. Dünya’da ve Türkiye’de paylaşım ekonomisi platformları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle konaklama, araç paylaşımı, yeme içme ve ikinci el alışveriş alanlarında karşımıza çıkan paylaşım ekonomisi iş modelinin hızla kabul görmesi ve yaygınlaşmasının temelinde bireylerin sahip oldukları ile ihtiyaç duydukları arasında bir köprü görevi üstlenmesi yatmaktadır. Paylaşım ekonomisi iş modelinin son yıllarda yaygınlaşmasıyla birlikte bu kavramın akademik alanda da kendine yer bulduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı paylaşım ekonomisi konusu ile ilgili olarak Türkiye’de yayınlanmış olan lisansüstü tezlerin betimsel içerik analizini gerçekleştirmektir. Paylaşım ekonomisi kavramının bilinirliğinin artması ve kullanımının yaygınlaşmasının etkileri akademik alanda lisansüstü tezlere de yansımaktadır. Elde edilen bulgular, 2017 yılı ile birlikte paylaşım ekonomisi konusunun lisansüstü tezlerin çalışma alanına girdiğini ortaya koymaktadır. Yayınlanan tezlerin sosyal bilimler alanında ağırlıklı olduğu ve nicel yöntemlerin yoğun bir şekilde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Araştırmalarda anket ve mülakat yöntemleri ile veri toplandığı ve özellikle paylaşım ekonomisi platformlarının kullanıcılarının örneklem içerisinde yer aldığı görülmektedir. Paylaşım ekonomisi konusyla beraber çalışılan diğer konular arasında paylaşım ekonomisi kullanma motivasyonları, işbirlikçi (paylaşım odaklı) tüketim, davranışsal niyet ve teknoloji kabul modeli yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler : İçerik analizi, Lisansüstü tezler, Paylaşım ekonomisi.

JEL Sınıflandırması : M29, P40, Y10, Y40.

¹ Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, mtepekucukoglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3717-4165.

Atıf/Citation (APA 6):

Tepe-Küçüköğlü, M. (2023). Paylaşım ekonomisi konusunda Türkiye’de yapılmış lisansüstü tezlerin betimsel içerik analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(4), 936–949. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1251964>.

DESCRIPTIVE CONTENT ANALYSIS OF GRADUATE THESIS IN TURKEY ON THE SHARING ECONOMY

Abstract

The issue of the sharing economy is a topic that has been particularly emphasized in recent years. Sharing economy platforms are widely used all over the world and in our country. The rapid acceptance and spread of the sharing economy business model, especially in the areas of accommodation, car sharing, food and beverage, and second-hand shopping, is based on the fact that it acts as a bridge between individuals about what they have and what they need. With the widespread use of the sharing economy business model in recent years, it is seen that this concept has also found its place in the academic field. This study aims to perform the descriptive content analysis of the postgraduate theses published in Turkey on the subject of sharing economy. The effects of the increase in the awareness of the concept of the sharing economy and its widespread use are also reflected in the graduate theses in the academic field. The findings reveal that the subject of sharing economy has entered the field of study of postgraduate theses with the year 2017. It has found that the theses published are mainly in the field of social sciences and quantitative methods are used intensively. It has seen that data is collected by survey and interview methods in researches and especially users of sharing economy platforms are included in the research sample. Other topics studied together with the sharing economy are motivations for using sharing economy, collaborative (sharing-oriented) consumption, behavioral intention and technology acceptance model.

Keywords : Content analysis, Graduate thesis, Sharing economy.

JEL Classification : M29, P40, Y10, Y40.

GİRİŞ

Paylaşım ekonomisi modeli gün geçtikçe yaygın bir şekilde kendine yer bulmaktadır. Son yıllarda oldukça popüler hale gelen bu iş modelinin sahip olduğu kullanıcı platformları arasında şehir içi ulaşımda kullanılan e-scooter platformları (Martı), konaklama paylaşımı (Airbnb), ikinci el eşya paylaşımı (LetGo, Dolap) yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Paylaşım ekonomisi iş modeli taraflar arasında karşılıklı arz talep dengesine bağlı olarak bir tarafın sahip olduğu ihtiyaç fazlası eşya, hizmet veya zamanını ihtiyacı olan tarafın kullanımına sunması olarak ifade edilebilir.

Paylaşım ekonomisinin hızla büyümesi ve gelişmesinin ardında yatan temel özellik bireylerin sahip oldukları ile ihtiyaç duydukları arasında bir köprü olmasıdır. Tüketim kültürünün yaygınlaşması ile birlikte bireyler ihtiyaç unsurunun yerine istek unsurunu koyarak aslında kısa süreli gereksinimleri sonucunda veya gerçekten gereksinim duymadıkları eşyaların sahibi olmaktadır. Bununla birlikte isteklerin sonsuz ve sınırsız olma özelliği çerçevesinde alışveriş ve tüketim artmaktadır. Bu nedenle kullanım fazlası, atıl, artık ihtiyaç duyulmayan veya modası geçmiş olarak düşünülen eşyalar artmakta ancak, bu eşyalar diğer yandan da o anda başkaları için halen gereksinim duyulan ürünler olabilmektedir. Örneğin bir ailenin bebeği için aldığı bir beşik, bebeği büyüdükten sonra sağlam bir şekilde durmakta ve elden çıkarılmak istenmektedir. Bu noktada bir tarafın ihtiyaç fazlası ile diğer tarafın ihtiyacı arasındaki köprü olan ve paylaşım kültürünün şekillendirdiği paylaşım ekonomisi platformları devreye girmektedir. Bu noktada teknolojinin de desteği ile normalde birbirinden haberi olmayan insanlar çeşitli platformlara üye olup birbirinden, arz ve taleplerinden haberdar olarak satın alma, kiralama, ücretsiz kullanma gibi çeşitli sistemler çerçevesinde paylaşım yapmaktadırlar.

Paylaşım ekonomisi kavramının son yıllarda yaygınlaşmasıyla birlikte akademik alanda da kendine yer bulduğu görülmektedir. Bu çalışma Türkiye’de yazılan tüm lisansüstü tezler üzerinden paylaşım ekonomisi alanında gerçekleştirilen tezlere odaklanmaktadır. Bu amaçla YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında gerekli incelemeler üzerine tespit edilmiş 56 tezin betimsel içerik analizi

gerçekleştirilmiştir. İzleyen bölümlerde öncelikle paylaşım ekonomisi kavramına değinilmekte, ardından araştırmanın amacı, bulguları, sonuç ve değerlendirme kısmı yer almaktadır.

I. PAYLAŞIM EKONOMİSİ

Kaynakların verimliliğini ve optimizasyonunu artırmayı amaçlayan bireyler ve kurumlar arasında aracılı bir dizi mal ve hizmet alışverişini sağlayan bir sosyo-ekonomik sistem olarak tanımlanan paylaşım ekonomisi (Munoz & Cohen, 2017: 1), aslında net bir sınıra sahip değildir. Bu özellik de paylaşım ekonomisi kavramının kendi kimliğini kazanması için önemlidir. Bununla birlikte paylaşım ekonomisi birçok yönde üstel büyüme ivmesiyle farklı araştırma alanlarına da girmektedir. Bu nedenle, bir araştırma alanı olarak paylaşım ekonomisinin farklı açılardan hızla büyümesi beklenmektedir (Hossain, 2020: 8). Paylaşım ekonomisi sosyoloji, psikoloji, teknoloji, iktisat, işletme gibi bilim dallarının keşişiminde yer alan ve birçok alt kümeyi içeren oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Bireylerin çeşitli ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla aracısız olarak aralarında herhangi bir şey paylaşması, kavramın temel mantığını oluşturmaktadır (Yakın, 2018: 20). Dolayısıyla paylaşımın olabileceği her alanda bir paylaşım ekonomisi sisteminden söz etmek mümkündür. Bu nedenle akademik alanda da paylaşım ekonomisi tek bir bilim dalı ile sınırlı kalmamaktadır. Farklı bilim dallarından akademisyenler paylaşım ekonomisi ile ilgili çalışmalara yönelmişlerdir.

Günümüzde platform işletmelerinin büyümesi değişen tüketici tercihleri ve tüketim kalıplarıyla birlikte internet, mobil teknolojiler, yapay zeka ve büyük verideki hızlı gelişmelerle desteklenmektedir (Wirtz, So, Mody, Liu & Chun, 2019: 453). Paylaşım ekonomisinin yükselişinin arkasında teknolojik gelişmelerin yarattığı uygun ortamın yanı sıra sistemin bireysel, toplumsal ve çevresel olarak yarattığı değerlerin önemi de göz ardı edilemez (Yakın, 2018: 20). Paylaşım ekonomisi sisteminin bir oluşum olarak ortaya çıkmasının arkasında birçok itici güç rol oynamaktadır. Bu itici güçler iki boyutta incelendiğinde bir boyut teknoloji tarafını diğer boyutsa toplumsal ihtiyaçlar tarafını temsil etmektedir. Tek başına teknolojik gelişmeler platform yapılarının oluşumuna yeter koşul olmamakla birlikte değişen bireysel ihtiyaçlar ve tüketim tercihleri aracılığıyla paylaşım ekonomisi kendisine güçlü bir yer edinmiştir.

Ulaşım, konaklama, yemek ve hatta yatırımlar ve kişisel krediler dahil olmak üzere bir dizi müşteri ihtiyacını karşılamak için çeşitli sektörlerde uygun bir alternatif olarak ortaya çıkan paylaşım ekonomisi platformları (Wirtz ve ark., 2019: 453), kullanıcılarıyla farklı türde ilişkiler kurmakta ve sisteme erken giren işletmeler de güçlü pazar liderleri haline gelerek yeni firmaların girişini zorlaştırmaktadırlar (Hossain, 2020: 8). Özellikle sisteme ilk giren işletmelerden Airbnb ve Couchsurfing konaklama pazarında, Uber, Blablacar ulaşım pazarında, Freelancer, TaskRabbit hizmet pazarında öne çıkan işletmeler olarak dünya çapında adını duyuran lider işletmeler olmuşlardır.

Paylaşım ekonomisi kavramıyla ilgili lisansüstü tezlerin incelendiği benzer bir içerik çalışmasına literatürde rastlanmamasıyla birlikte paylaşım ekonomisi sistemlerini inceleyen bazı çalışmalardan örnekler sıralanmaktadır. Kaygısız ve Demirtaş (2016), paylaşım ekonomisi sisteminin Türkiye’deki örneklerinden Zumbara, Driveyoyo, Verrr ve HemenKiralık gibi uygulamalar ile dünya çapında hizmet veren Airbnb, Uber, TaskRabbit, Peerby gibi uygulamaları karşılaştırmışlardır. Ortak kullanım ağlarının içerik analiziyle incelendiği bir başka çalışmada ise, seçilen web siteleri üzerinden bu ağların yapısı ile üretilen içerik çeşitli çalışmalardan yola çıkarak oluşturulan kriterler üzerinden paylaşım ekonomisi bağlamında değerlendirilmiştir (Marangoz, Bayrakdaroglu ve Aydın, 2017). Paylaşım ekonomisi platformu örneklerinin 2007 yılı itibarıyla ortaya çıktığından bahseden Uzgören (2018) ise, 2007 yılı ve sonrasındaki araştırmaları içine alacak şekilde kent planlama, mimarlık, sosyoloji, hukuk ve ekonomi bilim dallarındaki akademik dergilerde yayınlanmış ve paylaşım ekonomisi ile ilgili makalelerin analiz edilmesi amacıyla içerik analizi yöntemini kullanarak nesnel ve sistemli bir sonuca ulaşmayı amaçlamıştır. Daha güncel bir çalışma, yemek paylaşım sitelerinin içerik analizi yöntemiyle incelendiği bir araştırmadır. Bu araştırma, dünyada ve Türkiye’de yemek paylaşım sitelerinin çalışma şekilleri ve amaçlarının saptanmasını amaçlayarak Eatwith, Landshare, Casserole

Club, Lets Lunch, BonAppetour, Yeatup ve evdepismis.com örneklemleri üzerinden birtakım bulgulara ulaşmıştır (Demir, 2020). Bir başka çalışmada, 2015-2020 yılları arasında Science Direct veri tabanında yer alan, başlığında “sharing economy” geçen, hakemli dergilerde tam metin olarak yayınlanmış toplam 264 makale üzerinden bir bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada makaleler yayınlandığı yıl, dergi, atıf sayısı gibi unsurlar üzerinden sınıflandırılmıştır (Öztürk, 2022).

II. YÖNTEM

I.I. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, paylaşım ekonomisi ile ilgili olarak Türkiye’de yayınlanmış lisansüstü tezleri betimsel içerik analizi yöntemi ile inceleyerek mevcut durumu ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin yayın yılına göre dağılımı nasıldır?
2. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
3. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin enstitülere göre dağılımı nasıldır?
4. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
5. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin yazıldığı dile göre dağılımı nasıldır?
6. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
7. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde paylaşım ekonomisi ile birlikte çalışılan diğer konular nelerdir?
8. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan araştırma yöntemleri nelerdir?
9. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan veri toplama yöntemleri nelerdir?
10. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan örneklemin içeriği nasıldır?
11. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan örneklem büyüklüğü dağılımı nasıldır?
12. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde kullanılan analiz yöntemleri nelerdir?

Bu araştırma ile birlikte paylaşım ekonomisi ile ilgili olarak Türkiye’de yayınlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin kapsamı değerlendirilerek istatistiki birtakım bilgiler ile genel bir özet ve eğilim tespit edilmektedir. Yukarıda sıralanmış soruların her birinin cevabını içeren tablolar sayesinde paylaşım ekonomisi ile ilgili çalışma yapmak isteyen akademisyenler çalışmalar hakkında mevcut durumu gözlemleyebilecektir. Bu sebeple gelecek araştırmalara yön vermesi bakımından paylaşım ekonomisi alanında akademik çalışmaların hangi alanlara yöneldiği ve hangi alanlarda çalışmaya ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarması açısından önemli bir çalışmadır.

I.II. Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman incelemesi yoluyla betimsel içerik analizi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmacının kendisine ait ya da kendisini ilgilendiren konulara yönelik dokümanlar üzerinden araştırmacılara görünür kayıtlar sağlar (Creswell, 2013’den aktaran; Sevilmiş, Erdoğan & Şirin, 2019: 33). Betimsel içerik analizinde belirli bir konuda birbirinden bağımsız bir şekilde yapılmış olan çalışmalardan elde edilen veriler önceden veya araştırma esnasında belirlenen başlıklar veya temalar altında sınıflandırılarak özetlenir. Betimsel içerik analizi, öncelikle analiz için tematik bir çerçeve oluşturulması, oluşturulan çerçeveye göre elde edilen verilerin işlenmesi, elde edilen bulguların frekans dağılımı, yüzdesel oranlar gibi betimsel bazı

istatistikler kullanılarak tanımlanması ve yorumlanması süreçlerinden oluşmaktadır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu & Yıldırım, 2007: 268; Dinçer, 2018: 181).

Bu çalışmanın paylaşım ekonomisi konusuyla ilgili olarak yayınlanan lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi örneği olması ve paylaşım ekonomisi ile ilgili daha önce yapılmış benzer bir içerik analizi çalışmasına rastlanmamış olması çalışmadan elde edilen bulguların bu alandaki tez çalışmalarının niteliği konusunda araştırmacılara rehberlik etmesi açısından önemlidir.

I.III. Araştırmanın Kapsamı ve Veri Toplanması

Araştırmanın kuramsal evrenini Türkiye’de paylaşım ekonomisi konusuyla ilgili olarak yazılan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırmada çalışılabilir evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, YÖK Ulusal Tez Merkezi web sitesi üzerinden Ocak 2023 itibarıyla gelişmiş tarama sekmesi kullanılarak bir tez taraması yapılmıştır. Burada yer alan tez adı, özet veya tümü alanlarından birinin içinde geçen "paylaşım ekonomisi" kelimesi taraması sonucunda kayıtlı 62 tez bulunmuştur. Bu tezler tek tek incelendiğinde aralarından 6 tezin paylaşım ekonomisi ile direkt ilgili olmadığı tespit edilerek çıkartılmış, toplam 56 tez üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu sayede, çalışılabilir evrenin tamamına ulaşılan araştırmada 41 yüksek lisans ve 15 doktora tezi incelenmiştir.

I.IV. Veri Analizi

Araştırmada yer alan tezlerin tamamı Ulusal Tez Merkezi web sitesinden indirilerek pdf olarak ve tarama sonucunda yer alışı sırasına göre numaralandırılarak bilgisayara kaydedilmiştir. Numaralandırılmış olan bu tezler nitel veri analiz programı MAXQDA Analytics Pro 2020 kullanılarak araştırmacı tarafından sırasıyla incelenmiştir. Bu esnada 6 adet tez konuyla ilgisi olmadığı belirlenerek ilgili dizinden silinmiştir. Tezlerin incelenmesinde kullanılacak kategoriler belirlenerek analiz programı ile kategorilere göre her tez içerisinde kodlamalar yapılmıştır. Belirlenen kategoriler şu şekilde yer almaktadır: yayın yılı, türü, üniversite, enstitü, anabilim dalı, dili, anahtar kelimeler, beraber çalışılan konular, araştırma yöntemi, veri toplama yöntemi, örneklem, örneklem büyüklüğü, kullanılan analiz yöntemi.

Nicel araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmalarda da geçerlilik ve güvenilirlik en önemli iki ölçüttür. Geçerlilik, araştırmacının tarafsız gözlemine dayalı olmakla birlikte, kullanılan ölçme aracının söz konusu olguyu doğru ölçmesi ile ilişkilidir. Böylece elde edilen veriler gerçek durumu yansıtarak araştırma sonuçlarının geçerliliğine katkıda bulunur. Katılımcı teyidi, meslektaş teyidi, uzman incelemesi benzeri uygulamalar araştırma geçerliliği için kullanılabilir. Güvenirlik ise araştırma bulgularının tekrar edilebilirliği ile ilgili bir durumdur. Bunun anlamı çalışma ikinci kez yürütülse dahi aynı sonuçları vermesidir (Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu araştırmada yapılan kodlamanın geçerliliği ve güvenilirliği için kodlama işlemi bir akademisyene daha yaptırılarak aynı sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen her aşama detaylı bir şekilde kayıt altına alınmıştır.

III. BULGULAR

Bu kısımda 8 tablo, 1 grafik ve 4 şekil yardımıyla veri analizi sonucu elde edilen sonuçlar özetlenmektedir.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yayın yılı	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
2022	3	10	13
2021	4	6	10
2020	3	5	8
2019	2	12	14
2018	3	4	7
2017	0	4	4
Toplam	15	41	56

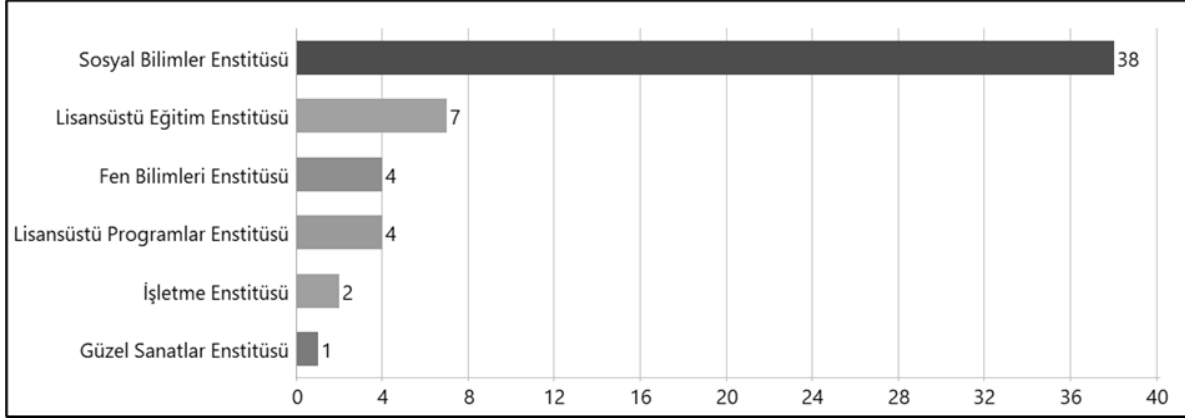
Paylaşım ekonomisi kavramının insanlık tarihindeki gelişimi ve uygulanması çok eskilere dayanmakla beraber bir iş modeli olarak kullanılması son yıllarda ortaya çıktığı için akademik anlamda çalışılması yakın tarihlere isabet etmektedir. Türkiye’de lisansüstü tez çalışmalarında 2017 yılından itibaren paylaşım ekonomisi kavramının çalışılmaya başlandığı ve sayının yıl bazında arttığı Tablo 1’de görülmektedir. 2020 yılında bu artışın yerini gerilemeye bırakması ise Covid-19 etkisi olarak yorumlanabilir. Ülkemizde 2020 yılı başlarında ortaya çıkan ve üniversitelerin ilk başta eğitime ara vermesi ve daha sonra da yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitime geçilmesine sebep olan salgın 2020 yılındaki biten toplam lisansüstü tez sayısında bir azalma meydana getirmiştir. Bu durum paylaşım ekonomisi konulu tezlere de yansımıştır.

Tablo 2. Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
İstanbul Bilgi Üniversitesi	2	4	6
İstanbul Üniversitesi	2	3	5
Ege Üniversitesi	2	2	4
Marmara Üniversitesi	0	4	4
İstanbul Teknik Üniversitesi	2	2	4
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	3	4
Yıldız Teknik Üniversitesi	1	2	3
Hacettepe Üniversitesi	0	2	2
Sakarya Üniversitesi	0	2	2
Bahçeşehir Üniversitesi	0	2	2
Boğaziçi Üniversitesi	1	1	2
Diğer Üniversiteler (18)	4	14	18
Toplam	15	41	56

Paylaşım ekonomisi alanındaki lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde toplam 29 üniversitede 15’i doktora tezi ve 41’i yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 56 tez yazılmıştır. Tablo 2’de listelenen üniversiteler paylaşım ekonomisi konusunda birden fazla tezin yazıldığı üniversiteler olmakla birlikte diğer üniversiteler grubunda sadece bir adet yüksek lisans veya doktora tezinin yazılmış olduğu toplam 18 üniversite bulunmaktadır. Sıralanan üniversiteler arasında toplam 6 tez ile ilk sırada bir vakıf üniversitesi olan İstanbul Bilgi Üniversitesi yer almakta, ardından birden fazla tezin yazıldığı kamu üniversiteleri gelmektedir.

Grafik 1. Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Paylaşım ekonomisi konusunda yazılan lisansüstü tezlerin hangi enstitülere dağıldığı Grafik 1’de gösterilmektedir. Söz konusu tezler toplam 6 farklı enstitüye dağılmakla birlikte bu tezler ağırlıklı olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yazılmış olup diğer enstitülerdeki sayılar oldukça düşüktür.

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

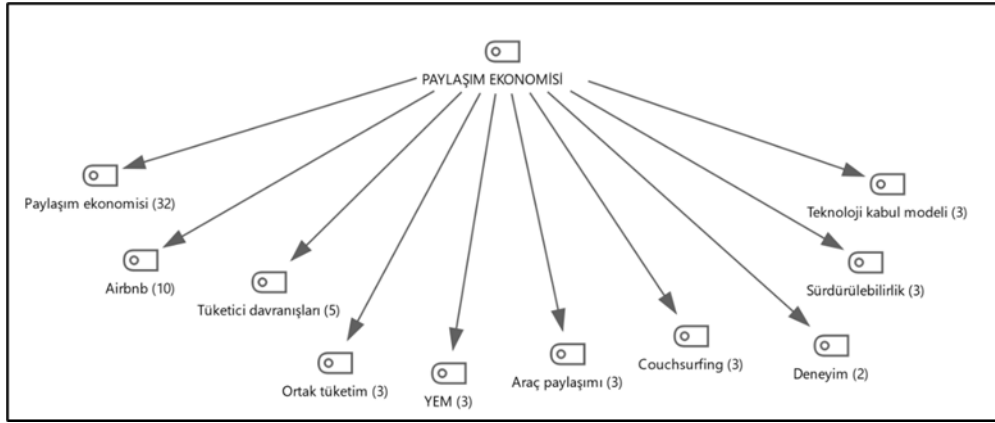
Anabilim Dalı	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
İşletme ABD	7	13	20
Turizm İşletmeciliği ABD	4	3	7
Pazarlama ABD	0	3	3
Uluslararası Ticaret ve Lojistik ABD	0	2	2
İktisat ABD	0	2	2
Yönetim Bilişim Sistemleri ABD	0	2	2
Diğer (20)	4	16	20

Paylaşım ekonomisi ile ilgili olarak yazılan tezler çoğunlukla İşletme Anabilim Dalı’nda yer almaktadır. Yazılan tüm lisansüstü tezler toplam 26 farklı anabilim dalında yazılmış olmakla birlikte sadece bir lisansüstü tezin yer aldığı anabilim dalları diğer kategorisinde sınıflandırılmıştır. Diğer kategorisinde yer alan ve birer adet lisansüstü teze sahip anabilim dalı sayısı 20’dir. Bu durum paylaşım ekonomisi konusunun çeşitli alanlarda ele alınmakta olduğunu göstermektedir. İşletme Anabilim Dalı ile birlikte toplam 6 anabilim dalında 36 lisansüstü tez yayınlanmıştır. Tüm sayısal veriler Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Lisansüstü Tezlerin Yazıldığı Dile Göre Dağılımı

Dili	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
İngilizce	6	12	18
Türkçe	9	29	38

Toplam 56 adet tezin 18’i İngilizce dilinde yazılırken 38’i ise Türkçe olarak yazılmıştır. İngilizce yazılan tezlerden 6’sı doktora tezi, 12’si yüksek lisans tezidir. Türkçe dilinde yazılan tezlerden 9’u doktora tezlerinden oluşurken 29 adedi ise yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır.

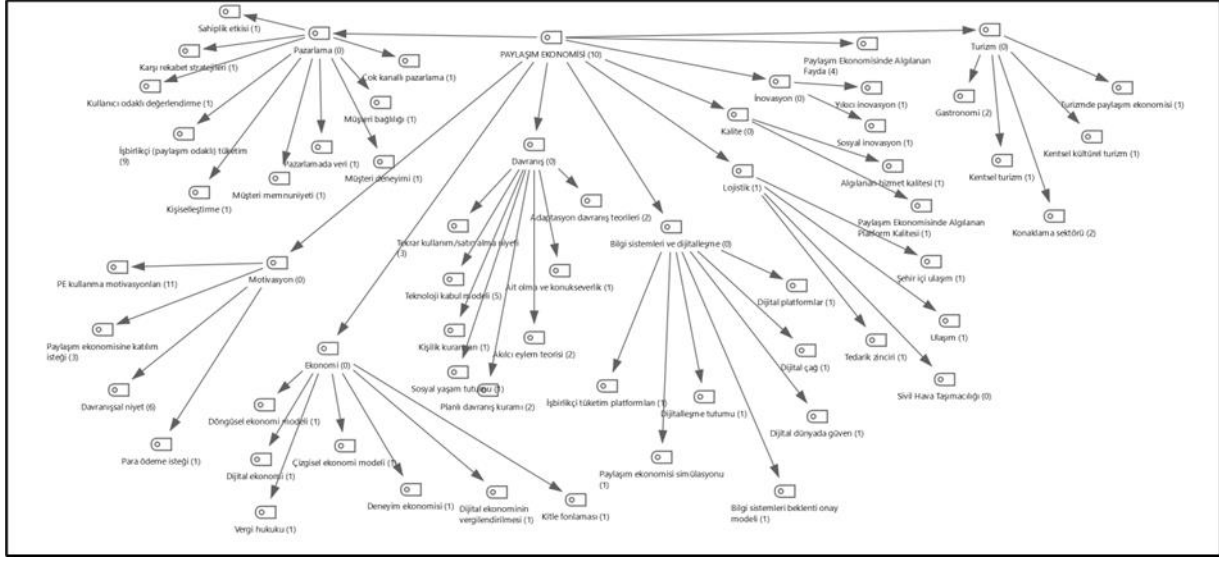
Şekil 1. En Çok Yer Alan Anahtar Sözcükler ve Frekansları

Toplam 56 adet lisansüstü tezin 32’sinde paylaşım ekonomisi anahtar sözcük olarak yer almaktadır. İkinci sırada ise 10 tezde yer alan Airbnb sözcüğü gelmektedir. Şekil 1’de frekanslarına göre birden fazla sıklıkta yer alan anahtar sözcükler gösterilmektedir. Şekil 2’de ise incelenen tezlerde yer alan tüm anahtar sözcüklerden oluşan kelime bulutu görülmektedir.

Şekil 2. Anahtar Sözcüklerden Oluşan Kelime Bulutu

Şekil 3. Lisansüstü Tezlerde Paylaşım Ekonomisi ile Birlikte Çalışılan Diğer Konular

Paylaşım ekonomisi konusunda yazılmış olan lisansüstü tezlerde incelenen bir başka kategori de birlikte çalışılan diğer konular olmuştur. Bu konular her tez için başlık ve içindekiler bölümü üzerinden tek tek tespit edilerek belirli alanlarda sınıflandırılmıştır. MAXQDA Analytics Pro 2020 kullanılarak oluşturulan Hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 3’te gösterilmektedir. Birlikte çalışılan konular pazarlama, motivasyon, ekonomi, davranış, bilgi sistemleri ve dijitalleşme, lojistik, kalite, inovasyon, paylaşım ekonomisinde algılanan fayda ve turizm başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Birlikte en çok çalışılmış olan konular arasında pazarlama kategorisinde işbirlikçi (paylaşım odaklı) tüketim, motivasyon kategorisinde paylaşım ekonomisi kullanma motivasyonları, davranış kategorisinde ise teknoloji kabul modeli öne çıkmaktadır.

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
Karma	4	4	8
Nicel	7	25	32
Nitel	3	10	13
Toplam	14	39	53

İncelenen 56 tezdten 3 adedinde herhangi bir araştırma yöntemine başvurulmamıştır. Tablo 5’e göre 53 tez incelendiğinde hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde en çok nicel yöntemlere başvurulduğu, daha sonra sırasıyla nitel yöntemler ve karma yöntemlerin geldiği gözlenmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 6’ya da bakıldığında en çok kullanılan veri toplama tekniğinin anket formu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla anket formu ile toplanan verilerin analiz edilebilmesi için nicel yöntemler öne çıkmaktadır.

Tablo 6. Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Veri Toplama Yöntemlerine Göre Dağılımı

Veri Toplama Yöntemi	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Toplam
Anket	11	27	38
Mülakat	5	9	14
İkincil veri-web sitesi	1	4	5
Belge tarama	1	3	4
Gözlem	1	0	1
İkincil veri-işletme kaynakları	0	1	1
İkincil veri-simülasyon	0	1	1
İkincil veri-raporlar	0	1	1

Bir araştırmada değişkenlerin ve örneklemin seçimi kadar önemli olan bir diğer konu da veri toplama yöntemidir. Veriler birincil ve ikincil veriler olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Birincil veri grubu anket, gözlem ve mülakattan oluşurken, ikincil veriler başka kişiler veya kurumlar tarafından önceden oluşturulmuş verilerdir (Lorcu, 2020: 22). Lisansüstü tezlerde en çok kullanılan veri grubu birincil veri grubunda yer alan anket ve mülakattır. Bu iki yöntem dışında birden fazla kullanılan yöntemlerin web sitesi aracılığıyla toplanan ikincil veriler ile belge tarama olduğu görülmektedir.

Akademik çalışmalarda maliyet, zaman, doğruluk, anakütlenin sonsuz olması, anakütlenin tamamına ulaşmanın güç ya da imkansız olması gibi nedenlerle örneklem üzerinden veri toplanması söz konusudur (Uzgören, 2012: 23). Uygun yöntemler kullanarak elde edilen örneklem aracılığıyla anakütle hakkında genellemeler yapılabilecek verilere ulaşmak mümkündür. Birçok araştırma sorusu, örneklemin seçildiği anakütle hakkında genellemeler yapmak üzere oluşturulur. Örneklemin belirlenmesinde aşağıdaki adımlar takip edilir (Altunışık ve ark., 2007: 122):

1. Anakütlenin tanımlanması
2. Örneklem çerçevesinin belirlenmesi
3. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi
4. Uygun örneklem alma yöntemi ile örneklemin seçilmesi

Lisansüstü tezlerde paylaşım ekonomisi ile ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla ilgili platform kullanıcıları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tablo 7’de lisansüstü tezlerde yer alan 36 örneklem tanımı sıralanmaktadır.

Tablo 7. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Örneklem Tanımları

Airbnb kullanıcıları	Türkiye’deki e-scooter platform kullanıcıları
Türkiye’deki Airbnb kullanıcıları	Türkiye’deki Martı kullanıcıları
İstanbul’da yaşayan Airbnb kullanıcıları	Kitle kaynaklı lojistik uygulamaları kullanıcıları
İstanbul’daki Airbnb evlerine ait yorumlar	Etsy üreticileri ve Scotty sürücüler
Dolap, BlaBlaCar ve Airbnb kullanıcıları	Hava taksi firma yöneticileri
Türkiye’deki 18 yaş üstü konaklama platformu kullanıcıları	Konaklama ve ulaşım sektörü geleneksel ve PE işletmeleri
İzmir’deki Couchsurfing kullanıcıları	Türkiye’de faaliyet gösteren UT işletmeleri
Seyahatlerinde Couchsurfing kullanan bireyler	Kitle fonlaması uzmanları
Türkiye seyahatinde Couchsurfing kullanıcıları	Çevrimiçi ikinci el alışveriş yapan bireyler
Türkiye’deki Airbnb ve Couchsurfing kullanıcıları	Türkiye’deki ikinci el alışveriş siteleri kullanıcıları
İstanbul’daki gastronomi platformlarındaki ev sahipleri	Paylaşım ekonomisinden yararlanan tüketiciler
Çat Kapı Evleri uygulamasında hizmet verenler	Dijital paylaşım ekonomisi platformu Türk kullanıcıları
Rasimpaşa mahallesi sakinleri	Türkiye’deki dijital platform izleyicileri
Dünya geneli araba ve ev paylaşımı kullanıcıları	Türk vatandaşları
Türkiye’deki araç paylaşım platform kullanıcıları	18 yaş üstü Türkiye’de yaşayan bireyler
İstanbul’da araç paylaşım platform kullanıcıları	Türkiye’deki tüketiciler
Blablacar platformu kullanıcıları	Türkiye ve ABD’deki tüketiciler
18 yaş üstü Türkiye’de yaşayan e-scooter kullanıcıları	Üniversite öğrencileri

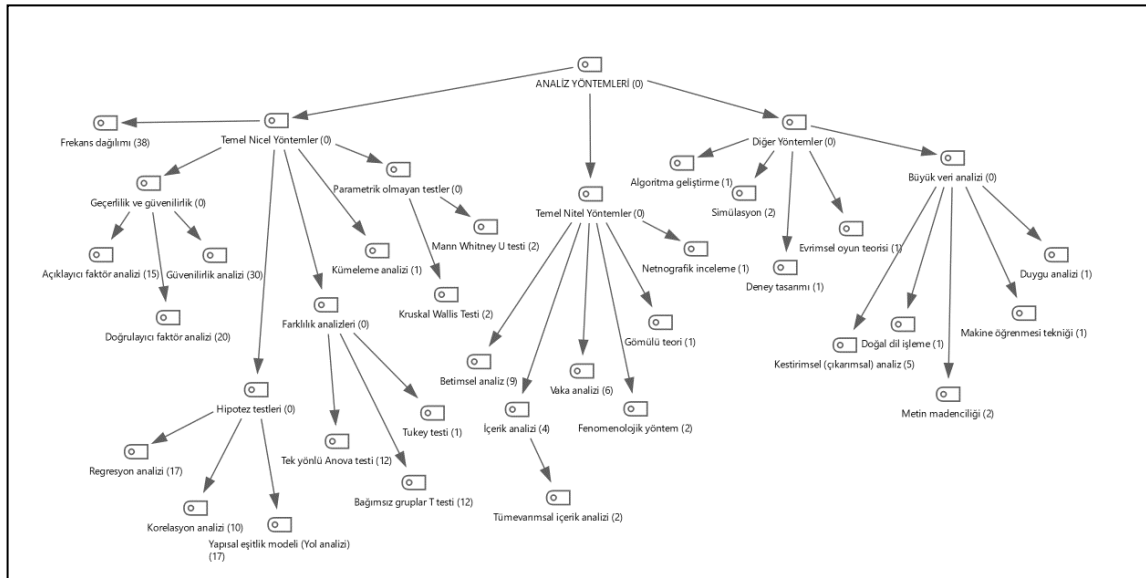
Tablo 7 incelendiğinde en çok çalışma yapılan platform kullanıcıları arasında konaklama ve araç paylaşım platformu kullanıcıları olduğu görülmektedir. Bunlar arasında ise Airbnb platformu kullanıcıları ilk sırada göze çarpmaktadır. Platform kullanıcıları örneklemini dünya geneli, Türkiye’de

yaşayan, belirli illerdeki kullanıcılar olarak değişmektedir. Her çalışmanın örneklemini belirli özellikler çerçevesinde farklılıklar göstermektedir.

Tablo 8. Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Örneklem büyüklüğü	Karma	Nicel	Nitel
500 üzeri	1	6	2
401-500	0	9	0
301-400	3	7	0
201-300	1	5	0
101-200	0	3	2
0-100	7	1	4
Toplam	12	31	8

Örneklem alma sürecinde temel ilke anakütleyi temsil etme yeteneğine sahip bir örneklem seçerek anakütleyle ait bilinmeyen parametreleri örneklem aracılığıyla tahmin etmektir. Araştırmacı örneklem alma sürecine başlamadan önce sahip olması gereken bilgi miktarını yani yeterli büyüklükteki örneklem sayısını belirlemelidir (Uzgören, 2012: 23). Paylaşım ekonomisi konusunda yapılan lisansüstü tezlerin örneklem büyüklüğünün dağılımı kullanılan araştırma yöntemine göre incelenmiştir. Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak mülakat tekniği yaygın olarak kullanılırken, bu teknikle hem veri toplanması hem de veri analizi daha uzun sürmekle birlikte elde edilen verilerin daha detaylı olması sebebiyle araştırmacı az sayıda örneklem ile daha çok bilgiye ulaşabilmektedir. Nicel araştırmalarda ise çoğunlukla anket yöntemi kullanılmakta ve örneklem büyüklüğü anakütle büyüklüğü, standart sapma, hata miktarı ve güvenilirlik değerine göre hesaplanmaktadır. Nitel araştırmaya göre daha yüksek bir örneklem büyüklüğü gereklidir. Tablo 8’e göre lisansüstü tezlerin karma, nicel ve nitel yöntemler için örneklem sayısı bu durumu yansıtmaktadır.

Şekil 4. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Analiz Yöntemleri

Lisansüstü tezlerde kullanılan çeşitli analiz yöntemlerinin MAXQDA Analytics Pro 2020 içerisinde Hiyerarşik kod-alt kod modeli kullanılarak oluşturulan yapısı Şekil 4’te gösterilmektedir. 30 farklı analiz yöntemi 4 grup altında toplanmıştır. Bu gruplar temel nicel yöntemler, temel nitel yöntemler, büyük veri analizi ve bu gruplar altında kategorize edilememiş diğer yöntemler grubu olarak adlandırılmıştır. Şekil 4’te yer alan analiz yöntemlerinin kaç defa kullanılmış olduğu da

parantez içerisinde ayrıca belirtilmiştir. En çok kullanılan analiz yöntemleri arasında frekans analizi, güvenilirlik analizi, doğrulayıcı faktör analizi, regresyon analizi, yapısal eşitlik modeli olmak üzere nicel yöntemlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Paylaşım ekonomisi adı altında ödünç verme, kiralama, ikinci el satış gibi kavramların öne çıktığı işletme modeli sıklıkla duyulmakla birlikte bu yeni iş modeli gün geçtikçe birçok sektörde kendine yer edinmektedir (Tepe Küçüköglü, 2022). Günümüzde en çok konaklama, araç paylaşımı, yeme içme ve ikinci el alışveriş alanlarında karşımıza çıkan paylaşım ekonomisi dünya çapında kendine hızla ve yaygın bir şekilde yer edinmiştir. Bu alanlarda faaliyet gösteren öncü işletmeler adlarını duyurarak buldukları sektörlerde müşterilerinin güvenlerini kazanmış, bilinirlikleri artmış ve lider konumuna gelmişlerdir.

Paylaşım ekonomisi konusunda Türkiye’de yayınlanmış olan lisansüstü tezleri inceleyen bu çalışma birtakım sorulara cevap aramak üzere yola çıkmıştır. Elde edilen veriler analiz edildiğinde yapılan çalışmalarla ilgili önemli bilgiler edinmek mümkün olmuştur. Paylaşım ekonomisi literatürü çok eskilere dayanmamakla birlikte ülkemizdeki lisansüstü çalışmalar da 2017 yılı ile birlikte başlamaktadır.

Bugüne kadar 29 üniversitede paylaşım ekonomisi konusunda toplam 56 tez üretilmiştir. Bazı üniversiteler bu üretime daha çok katkı sağlamıştır. Yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak üniversitelerin Sosyal Bilimler Enstitülerinde gerçekleştirilmiştir. Paylaşım ekonomisi, alan yazında belli bir sınıra sahip olmadığı gibi, üretilen tezler de göstermektedir ki farklı enstitülerde de çalışılabilen bir konu olmuştur. Fen Bilimleri Enstitüsü’nde 4, Güzel Sanatlar Enstitüsünde 1 adet lisansüstü tezin yayınlanmış olması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde anabilim dalları söz konusu olduğunda da birçok farklı anabilim dalında paylaşım ekonomisi konusunun çalışılmış olduğu görülmektedir. 26 farklı anabilim dalında tezler üretilmiştir. Tezlerin yazıldığı dil açısından sadece Türkçe dilinde yazılmadığı İngilizce dilinde de toplam 18 tezin yazılmış olduğu elde edilen bulgularda yer almaktadır. Bu durum üretilen bilginin evrensel nitelik taşıyarak farklı ülkelerdeki akademisyenlerce ulaşılabilir ve kullanılabilir bilgi olmasını sağlamaktadır. Böylece üretilen bilgi yaygınlaşarak başka çalışmalara kaynak olacak ve çoğalacaktır.

Paylaşım ekonomisi en çok konaklama, araç paylaşımı alanında yaygınlaşmış ve Airbnb, Couchsurfing ve Uber en bilinen platformlar olmuştur. Bu durum tezlerin çalışma konuları ve anahtar sözcüklerine de yansımaktadır. Konaklama platformu alanında hizmet veren Airbnb 56 tezden 10’unda anahtar sözcük olarak yerini almıştır. Çalışılan konular arasında ise frekansı en fazla olan konular arasında pazarlama kategorisinde işbirlikçi (paylaşım odaklı) tüketim, motivasyon kategorisinde paylaşım ekonomisi kullanma motivasyonları, davranış kategorisinde teknoloji kabul modeli yer almaktadır.

Paylaşım ekonomisi konulu lisansüstü tezlerdeki araştırma yöntemleri incelendiğinde ise en fazla nicel yöntemlere başvurulduğu, verilerin öncelikle anket formu aracılığıyla toplandığı, öne çıkan platform kullanıcılarının örneklemi oluşturduğu ve analiz yöntemleri olarak da temel nicel yöntemlerden frekans analizi, güvenilirlik analizi, doğrulayıcı faktör analizi, regresyon analizi ve yapısal eşitlik modelinin öne çıktığı elde edilen bulgular arasındadır.

Paylaşım ekonomisi kavramı gün geçtikçe popülerleşen ve akademisyenlerin dikkatini çeken bir alan olmuştur. Paylaşım ekonomisinin gittikçe yaygınlaşması, bu alandaki seçeneklerin katlanarak artması müşteri talebinin bu yöne evrildiğini göstermektedir. Artan çeşitliliği ile görece yeni bir konu olan paylaşım ekonomisini çeşitli yönleriyle incelemek gerekliliği alan yazındaki yüksek lisans ve doktora tezlerinde de tercih edilen bir konu olmasını sağlamaktadır. Daha önce çok çalışılmamış

konular keşfedici araştırmalar ile detaylandırılarak alan yazına katkı sunmakta akademisyenlere yeni ufuklar açmaktadır. Bu açıdan paylaşım ekonomisi alanındaki tezlerin incelenmesi henüz gelişmekte olan bu alanın mevcut durumunu saptayarak, eğilimleri görmek ve yeni çalışmalar için boşlukları tespit edebilmek açısından önemlidir.

Bu çalışma, akademik araştırmalara yol göstermek ve mevcut durumu tespit etmek amacıyla Türkiye’deki lisansüstü çalışmalara odaklanmış ve mevcut durumun bir fotoğrafını çekmeye çalışmıştır. Paylaşım ekonomisi konusunda üretilen tezler elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı üzere hızla artmakta ve farklı alanlarda da kendine yer bulmaktadır. Ancak bu çalışma sadece lisansüstü tezler ile sınırlı kalmıştır. Diğer taraftan paylaşım ekonomisi alan yazınında üretilen birçok makale ve bildiri de bulunmaktadır. İleride yapılacak betimsel içerik analizi çalışmalarının bu yöndeki verileri de dikkate alması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Spss uygulamalı* (5. Baskı). Sakarya Yayıncılık.
- Demir, Y. (2020). Paylaşım ekonomisi kapsamında yemek paylaşma sitelerinin analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 54–69. <https://doi.org/10.32572/guntad.678419>
- Dinçer, S. (2018). Content analysis in scientific research: meta-analysis, meta-synthesis, and descriptive content analysis. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 176–190. <https://doi.org/10.14686/buefad.363159>
- Hossain, M. (2020). Sharing economy: A comprehensive literature review. *International Journal of Hospitality Management*, 87. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102470>
- Kaygisiz, E. G., & Demirtaş, I. (2016). Paylaşım ekonomisi: Dünya ve Türkiye örneklerinin karşılaştırılması. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Lorcu, F. (2020). *Örneklerle veri analizi spss uygulamalı* (2. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Marangoz, M., Bayrakdaroğlu, F., & Aydın, A. E. (2017). Tüketimde alternatif bir yaklaşım olarak paylaşım ekonomisi: kullanım ağlarının içerik analizi ile incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Pazarlama Kongresi Özel Sayısı, Mayıs*.
- Munoz, P., & Cohen, B. (2017). Mapping out the sharing economy: a configurational ap-proach to sharing business modeling. *Technol. Forecast. Soc. Change*, 125, 21–37.
- Öztürk, G. (2022). Paylaşım ekonomisi konulu makalelere yönelik bibliyometrik analiz. *ICESSEER 4. Uluslararası Sosyal Bilimler, İktisat, Yönetim ve Eğitim Bilimleri Kongresi*. <https://www.researchgate.net/publication/364993760>
- Sevilmiş, A., Erdoğan, A., & Şirin, E. F. (2019). Content analysis of the theses done on service quality in sports. In *J Eurasia Sports Sci Med* (Vol. 1, Issue 1). <http://dergipark.gov.tr/jessm>
- Tepe Küçüköglü, M. (2022). Paylaşım ekonomisi ve covid-19 salgınıyla birlikte yeni normal düzendeki yeri. A. Atakişi (Ed.), *Güncel ekonomik sorunlar: Covid-19’un sosyo-ekonomik etkileri* içinde (s. 153-176). Literatür Yayıncılık.
- Uzgören, G. (2018). Paylaşım ekonomisi kavramının kent mekânı ve yaşamına etkisi . *MİTA 2018 Mimari Tasarım Araştırmaları Ulusal Sempozyumu*.
- Uzgören, N. (2012). *Bilimsel araştırmalarda kullanılan temel istatistiksel yöntemler ve spss uygulamaları*. Ekin Yayınevi.
- Wirtz, J., So, K. K. F., Mody, M. A., Liu, S. Q., & Chun, H. E. H. (2019). Platforms in the peer-to-peer sharing economy. *Journal of Service Management*, 30(4), 452–483. <https://doi.org/10.1108/JOSM-11-2018-0369>
- Yakın, V. (2018). Paylaşım ekonomisi: Tanımı ve sınıflandırmaları. C. Ay, V. Yakın, & İ. A. Kacar (Ed.), *Paylaşım ekonomisi a’dan z’ye tüm boyutlarıyla* içinde (s. 19-33). Akademisyen Kitabevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Bu çalışmada kullanılan veriler, herkesin kullanımına açık şekilde paylaşıldığından ve etik kurul izni gerektiren araştırmalar içerisinde bulunmadığından etik kurul izni alınmamıştır.

Teşekkür : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Since the data used in this study is shared publicly and does not include research requiring ethics committee approval, ethics committee approval has not been obtained.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
